

FRA PAPIRUTGAVEN

Gaias hevn

James Lovelocks tenkning i boken "Gaias hevn" representerer et gufs fra den kalde krigens teknologiske determinerte verdisyn og anti-humanisme.

Peder Anker

Publisert: 18.05.2007 - 00:00

Oppdatert: 18.06.2012 - 13:31

James Lovelocks tenkning i boken «Gaias hevn» representerer et gufs fra den kalde krigens teknologiske determinerte verdisyn og anti-humanisme.

ET GUFFS FRA DEN KALDE KRIGEN – James Lovelock, Gaias hevn, Henrik Francke (ovr.), (Oslo: Spartacus, 2006). Forord av Thomas Hylland Eriksen, 255 sider, Kr. 228,-.

Vi står foran en global krise når Gaia nå vil hevne seg over våre miljøsynder. Dette er hovedbudskapet til Lovelocks siste bok, som foreligger i en utmerket norsk språkdrakt. Jorden blir varmere, havene stiger, forurensningen øker, og vi bør derfor raskt finne effektive og radikale løsninger for å unngå Gaias vrede. Lesere av Minerva må stålsette seg for at dette budskapet kan komme til å dominere miljødebatten denne sommeren, siden Lovelock er norgesaktuell med et fem måneders gjesteprofessorat ved Senter for Utvikling og Miljø ved Universitetet i Oslo.

Jorden som et lukket system

For å forstå Gaias hevn er det verdt å minne om hvor Gaia-teorien kommer fra. På midten av 1960-tallet jobbet Lovelock med å utvikle en metode for å kunne oppdage liv på planeten mars. I den forbindelse patenterte han en serie med instrumenter som den amerikanske romfartsorganisasjonen NASA hadde bruk for (side 48). Rettigheten fra disse kom til å finansiere hans populærvitenskaplige forskningskarriere utenfor etablerte universitetsmiljøer. Samtidig ble han stuevarm blant NASA-forskere som jobbet med å utvikle romfartøyer for reiser til månen, Mars, og enda lenger ut verdensrommet.

Disse forskerne tenkte seg at slike romfartøy skulle bygges som lukkede systemer der luft og kloakk resirkulerte slik at astronautene var sikret kontinuerlig tilgang på rent vann, fersk mat, og frisk luft. NASA engasjerte økologer til å konstruere romskip der alle ressurser skulle være i konstant resirkulasjon drevet frem av solenergi. Innen et slikt system, mente de, ville astronauten måtte fungere i harmoni med sine teknologiske og økologiske omgivelser for å overleve. Alle planter, insekter, fisker og dyr som skulle bli tatt med i romskipet var tiltenkt helt spesifikke roller for at økosystemet skulle balansere, og alle arter var derfor biologisk sett like viktige. Ved hjelp av datamaskiner skulle romskipet kunne regulere sin egen biologiske balanse til beste for astronautene. Det var slike ideer som lå bak datamaskinen HAL i Stanley Kubricks berømte film 2001: A Space Odyssey fra 1968.

Astronauten som ideal

Da Lovelock lanserte Gaia-hypotesen sammen med sin kollega Lynn Margulis i 1974 postulerte han jordkloden som et slikt lukket romskip. Alt liv på jorden var å forstå som deler av et stort selvregulerende kybernetisk system, der menneskene i likhet med astronautene måtte innrette seg etter romskipets indre lover for å overleve. Astronautene var på den tiden store helter, og deres liv ble derfor av mange satt opp som et ideal for hvordan man også burde leve på jorden, og det å betrakte jorden som et stort romskip og mennesker som dets astronauter ble derfor varmt mottatt.

Astronautmodellen for hvordan menneskene burde oppføre seg på jorden hadde viktige konsekvenser for miljøetikken. På det praktiske plan ble resirkulering på alle plan kjørt frem som helt sentralt i hvordan man burde leve i harmoni med Gaia. Samtidig reiste romskipsanalogien større etiske spørsmål med hensyn til hvor mange mennesker det var plass til i en begrenset verden. Biologen Garrett Hardin lanserte en egen "livbåtteori" som postulerte at det var svært begrenset plass i romskipet, og at de som ikke hadde funnet sin økologiske nisje måtte belage seg på å forlate jorden. Ordet "bærekraft" (eller "sustainability" på engelsk) ble i denne sammenhengen hentet frem fra shippingvokabularet og lansert i miljødebatten om jorden som en livbåt.

Menneskene = Gaias sykdom

Nødvendigheten av at noen burde forlate "livbåten" var for Hardin et spørsmål om nedprioritering av nødhjelp. Lovelock argumenterte tilsvarende for at menneskene var å se på som Gaias sykdom og en forurensning av jordkloden. Han skriver i dag fortsatt "som en planetlege med en pasient" som heter Gaia, der menneskene er sykdommen som må kureres (side 18). I motsetning til Hardin så imidlertid Lovelock en mulig løsning på overbefolkningsproblemet i å kolonialisere nye planeter for mennesker som ikke hadde noen plass hos Gaia. I 1976 skrev han og Margulis under et opprop om å bevilge store nye beløp til romforskning som kunne gjøre det mulig å reise til mars der de forestilte seg å bygge en koloni i form av et lukket økologisk system. Gaia var så syk og elendig at menneskene burde vurdere muligheten for å reise bort. Dette ville i så fall gjelde en liten og heldig gruppe av økologisk informerte astronauter. Margulis kom til å bruke store deler av sin forskningstid på Biosphere 2-prosjektet i Arizona som sto ferdig i 1992. Dette enorme drivhuset ble bygget som et mikrokosmos av Biosphere 1 (jordkloden), og med den hensikt å utforske hvordan en romstasjon på månen eller mars burde konstrueres. Hun argumenterte for at vi står overfor en global økokatastrofe som kunne gjøre jorden om til en død planet. Det var derfor rasjonalt å bygge en økologisk romstasjon, eller en Noas Ark for verdens biologiske mangfold for å overleve Gaias hevn.

I Gaias hevn går Lovelock bort fra romskipsmodellen for Gaia, siden den gir assosiasjoner til jorden som en ”diger livløs ting” (side 41), mens hovedtanken om at Gaia som en selvregulerende helhet ligger fast. Nødvendigheten av radikale teknologiske grep for å redde planeten er imidlertid fortsatt en integrert del av hans argumentasjon. Det nye nå er en varm omfavnelse at atomkraft som en miljøvennlig energi som skal redde Gaia. ”Vi må overvinne frykten vår og akseptere at kjernekraft er den eneste sikre og velprøvde energikilden vi har som innebærer minimale globale konsekvenser,” hevder Lovelock (side 33). Med det har han med ett fått helt nye venner og fiender i det som har blitt en opphetet britisk miljødebatt. Det gjenstår å se om debatten kommer til Norge.

Lovelock er en av nestorene i verdens miljødebatt, og det er derfor gledelig at Senter for Utvikling og Miljø har kunnet tiltrekke ham til Universitetet i Oslo. Samtidig representerer hans tenking et gufs fra den kalde krigens teknologisk determinerte verdenssyn og anti-humanisme. Her handler det om å ta vare på jorden som en helhet, om undergang og krise, om nødvendigheten av radikale grep, og om den altomfattende gode hensikt. Midt i dette globale drama står enkeltmennesket svakt og ubeskyttet når Gaias forsvarere skriver om den store hevnen som kan ramme oss alle.

Gi en gave, støtt oss månedlig eller bli abonnent.

Peder Anker

Peder Anker, Forum for Universitetshistorie, Universitetet i Oslo

KOMMENTAR

Borgerlig Löfven-regjering?

Centern vil støtte en sosialdemokratisk regjering på betingelse av at den fører borgerlig politikk. Det kan ikke Löfven svelge.

Jan Arild Snoen 28. november 2018

NYHET

Vil ikke svare på om klager brukes til å strupe meningsmangfold ved NTNU

Minerva er kjent med at det foreligger en klage mot førsteamanuensis Øyvind Eikrem knyttet til en sak forut for hans intervju til Resett. Her stilles det spørsmål ved Eikrems etiske...

Karin Abraham 28. november 2018

EØS-striden: – Norge bør lære av Brexit

Audun Lysbakken (SV) vil utrede alternativene til EØS. «Alternativet er en dårligere avtale eller EU-medlemskap», sier Henrik Kvaadsheim (UiS).

Ingebjørg Sofie Larsen 27. november 2018

Slik kan alle partiene vinne i regjeringsforhandlingene

En strammere innvandringspolitikk, ansvarlig styring, et raust global bidrag, og en klimapolitikk som merkes.

Nils August Andresen 27. november 2018

MEST LEST

Volden har nådd den svenske middelklassen

Ikke ha en dyr klokke. Ikke kjøp en dyr bil, selv om du skulle ha råd. Ikke bo for fint, så du ikke risikerer å dra andres øyne mot deg...

Lars Anders Johansson 26. november 2018

Regjeringen bør stå over FNs siste kamelmåltid

Det er et feiltrinn å holde nordmenn i skyggen om FNs migrasjonsavtale...

Preben Dimmen 26. november 2018

Landet uten konsekvenser

Hvordan kunne Erik Solheim tro at det ikke ville ha konsekvenser å ignorere FNs regelverk? Det kan ha noe med norsk kultur å gjøre.

Pål Mykkeltveit 26. november 2018

PAPIR

2 - 2018

1 - 2018

4 - 2017

3 - 2017

2 - 2017

1 - 2017

Ny utgave ute!

Brexit

[Kjøp utgaven](#) [Les artikkel](#)

minerva

Støtt Minerva

Abonner på Minerva

Personvern & cookies

Telefon: +47 479 10 622

E-post: post@minervanett.no

Adresse: Akersgaten 20, 0158 Oslo

Konstituert redaktør: [Kristian Meisingset](#)

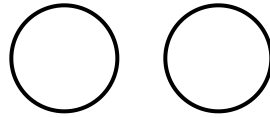
Nyhetsleder [Kristian Meisingset](#)

Konstituert daglig leder: [Aksel Fridstrøm](#)

Nyhetsbrev: Få artiklene til morgenkaffen

E-post...

Abonner

Laget på **Newsfront** av **Frontkom**